

Enyedi Ildikó a magyar filmtörténet meghatározó alakja. Habár klasszikus értelemben öt nagyjátékfilmet készített eddigi pályája során, számos kisjáték- és tévéfilmet rendezett, dolgozott koprodukciókon, külföldön és itthon is, emellett társrendezője a hazánk televíziós filmgyártásában fordulópontnak tekinthető *Terápia* c. sorozatnak, valamint kiemelt szerepet vállalt az elmúlt években az egyetemi rendezőképzésben is. Munkáiról tanulmányok készültek, munkássága tananyag számos egyetemen.

Szabó Márton István 71

BELETÚRNI A KRUMPLIPÜRÉBE*

Enyedi Ildikó tizennyolc éve nem készített nagyjátékfilmet. Szerzői pályáján fordulópontot ígérő időszakot jelentettek az elmúlt évek, a televíziós siker bizonyára segítette a régen dédelgetett *Testről és Lélekről* megvalósulását. Volt szerencsém végigkísérni a filmet a filmtervtől a megvalósulásig és állíthatom, végig szorítottam, hogy a film első látásra kissé naívnak tűnő szerelmi története a hozzá párosuló vizuális lírával sikeresen tudjon bemutatni egy új-szentimentális, egy realista-szentszimentalista látásmódot. Enyedinek ebben az alkotásban ez minden kétséget kizáróan sikerült.

A történet Endre és Mária különös szerelmét mutatja be. Endre középkorú férfi, egy vágóhíd igazgatója, cikornyás múlttal és béna kézzel. Mária mögött más van: egy szorongásokkal teli gyermekkor, egy gyönyörű, ámde szociálisan érzéketlen, nehezen beilleszkedő fiatal nő gyermekora.

A film klasszikus lírai eszköztárral dolgozik. Az allegória, amely a két megálmódott szarvas és a két főszereplő szerelmét kíséri végig a filmen, egyszerű. A férfi és a nő ugyanazt álmodják, ugyanazt az erdőt, ugyanazokat a szarvasokat. Kettejük realitáson-túli kapcsolata az első pillanattól kezdve világos. Ugyanígy egyértelmű a megnyíltni vágyó szorongó nő belső feszültségeit manifesztáló hideg, sötét, néonfényekkel befuttatott vágóhíd és a levegős tereket, a fehér és a zöld millió árnyalatát felmutató erdőképek közötti feszültség, kapcsolat.

A film nem kívánja túlbonyolítani a beszédmódot. Szeretné, ha éreznénk, értenénk azt, ami történik. Arról mesél, amit ismerni vél, nem bocsátkozik bonyolult történelmi szituációk, társadalmi peremhelyzetek, népnemzeti traumák feldolgozásába. Egyszerű emberekről, egyszerűen beszél. Realizmusát a líra segítségével mágializálja: elmeli a drámát a hétköznapoktól. A rendező nem azért meséli el filmen a történetet, mert ez az egyetlen eszköz a kezében, hanem mert ezt így csak filmen lehet elmesélni.

Mindez világossá válik előttünk, ha felsoroljuk a film technikai eredményeit. A kiegyensúlyozott hangkeverés, vágás, fényelés, az esztétizáló, de

giccsbe nem hajló képek, a képi világot támogató zene – mind-mind a filmes eszköztár kellékei, nélkülük létrehozhatatlan egy ilyen alkotás.

72 Mindeközben a rendező a színészvezetés kérdéseire rendhagyó válasszal szolgál. Nem a (még a legelvontabb szerzői filmekben is leggyakrabban használatos) hétköznapi élőbeszédet választja vezérmotívumának. A két különös ember visszafogott kommunikációjára építi föl a beszélgetéseket. A visszafogott eszköztár a karakterek kibontásában segíti a rendezői koncepciót, figyelmünket a testbeszédre, a non-verbális kommunikáció rejtett jelentésrétegeire irányítja, fókuszálásra és figyelemre készítet – olyanná válunk, mint mindenki, aki a való életben kapcsolatot próbál kialakítani egy zárkózott, szociális nehézségekkel küszködő társával.

A dramaturgia mindeközben abszurd elemekkel tarkítja a történetet, szinte észrevétlenül vezet minket a lírai, romantikus, komikus és tragikus elemek között. Laura Marling - *What He Wrote* c. szerzeménye kiemeli az öngyilkossági kísérletet bemutató jelenet éleit, finomsága képviseli az egyetlen zenei világot, ami Mária-hoz közel áll abban a pillanatban. A jelenet fordulópontja egyszerre érzékeny és abszurd ábrázolása egy szélsőséges élethelyzetnek: Mária a beteljesíthetetlen szerelem fonálát újra kezébe ragadja, miközben megpróbál nem elvérezni.

A már említett kiegyensúlyozott lírai látványt szinte észrevétlenül támogatják a vizuális koncepcióba simuló jelmezek. A pasztelszínek finomítják és elemelik a hétköznapi ruhadarabokat a valóságból, a klasszikus szabásvonalakat előtérbe helyező ingek és szoknyák világát olyan darabokkal színezik, mint Mária finom, kötött sapkája, mellyel egészségügyi uniformisát teszi a tervező otthonosabbá.

Morcsányi Géza karaktere kidolgozott és hiteles. Morcsányi, habár színház-közei alkotó, a színészi képességei aggodalomra adhattak volna okot. Enyedivel sikerült rátalálniuk egy hiteles középkorú figurára, a karakteréhez hangolt Borbély Alexandra játékaival kiegészítve megalapozza a film világának szabályrendszerét. A másik bravúr, ahogyan az állatok használata nem válik öncélúvá. A két szarvas minden mozdulata szervesen illeszkedik a dramaturgiába, valóban megtörténő dialógusuk pontos és kidolgozott.

Enyedi filmjében nem hazárdírozik. Nem öltözteti csillogó köntösbe eszköztárát: úgy használja, mintha magától értetődőek lennének a mozdulatok. Mintha minden Mária beletúrna néha a krumplicipőrébe, mintha mindnyájan Máriák lennének, akiknek nehezükre esik az érintés. Néha talán mindnyájan Máriák is vagyunk.

A Testről és Lélekről-ben peremvidékre érkezünk, ahol az elvont, a mindennapival, az abszurd a realizmussal találkozik. A film után azt érezhetjük, hogy csak ezen a vidéken lehet érdemes élni. Talán ez így is van. Ezután csak abban tudunk reménykedni, hogy nem kell újabb tizenhét évet várnunk a következő utazáshoz.

* *Testről és Lélekről*; írta és rendezte: Enyedi Ildikó ; főszereplők: Borbély Alexandra, Morcsányi Géza, Schneider Zoltán, Nagy Ervin, Tenki Réka; fényképezte: Herbai Máté; vágó: Szalai Károly; látványtervező: Láng Imola; jelmeztervező: Sinkovics Judit; zeneszerző: Balázs Ádám

73

Új Forrás 2017/5 – Szabó Márton István: Beletúrni a krumplicüregbe*